

4. PRÁCE A MZDY

Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS) je zdrojem informací o trhu práce zjišťovaných dotazováním v domácnostech respondentů. Metodika ukazatelů zjišťovaných VŠPS koresponduje s definicemi a doporučeními Mezinárodní organizace práce (*International Labour Organisation - ILO*) a umožňuje mezinárodní srovnatelnost charakteristik trhu práce.

Pracovní síla zahrnuje všechny osoby patnáctileté a starší, které jsou zaměstnané nebo nezaměstnané.

Za **zaměstnané** se považují všechny osoby patnáctileté a starší, obvykle bydlící na sledovaném území, které v průběhu referenčního týdne pracovaly alespoň 1 hodinu za mzdu, plat nebo jinou odměnu, nebo sice nebyly v práci, ale měly formální vztah k zaměstnání. Hlavním kritériem pro zařazení mezi zaměstnané je tedy vyvíjení jakékoliv odměňované pracovní aktivity. Není proto rozhodující, zda pracovní aktivita těchto osob měla trvalý, dočasný, sezónní či příležitostný charakter a zda měly jen jedno nebo více souběžných zaměstnání, nebo zda současně studovaly, pobíraly nějaký důchod apod.

Podle mezinárodní metodiky jsou mezi zaměstnané zahrnovány:

- osoby pracující ve vlastní či rodinné firmě,
- profesionální i neprofesionální příslušníci armády, osoby ve výkonu civilní služby,
- osoby na mateřské dovolené, které před nástupem pracovaly.

Podle mezinárodní metodiky nejsou mezi zaměstnané zahrnovány:

- osoby na mateřské dovolené, které před nástupem nepracovaly, a osoby na další mateřské (rodičovské) dovolené - jsou klasifikovány jako nezaměstnané nebo osoby ekonomicky neaktivní podle toho, zda splňují či nesplňují podmínky ILO.

Podle výše uvedené definice jsou např. učni, studenti, osoby v domácnosti a další osoby zabývající se především mimoekonomickými aktivitami, kteří však v referenčním období odpracovali alespoň 1 hodinu za plat či odměnu nebo měli formální vztah k zaměstnání, považováni za zaměstnané.

Zaměstnanci (placení zaměstnání) jsou všechny osoby s formální vazbou k zaměstnání bez ohledu na to, zda v referenčním týdnu skutečně pracovaly či nikoliv. Formální vazbou k zaměstnání se rozumí především pracovní poměr (v současné legislativní úpravě pracovní smlouva, jmenování a volba), dále dohoda o provedení práce a dohoda o pracovní činnosti, popřípadě další smluvní vztahy mimo oblast pracovního práva (např. autorské smlouvy). Od roku 2012 jsou mezi zaměstnance zahrnováni **členové produkčních družstev**. Časové řady jsou zpětně přepočítány.

Pracující důchodci jsou osoby, jejichž status odpovídá osobám pobírajícím důchod a přitom v referenčním období splňovaly kritérium pro zařazení mezi zaměstnané.

Nezaměstnaní jsou všechny patnáctileté a starší osoby (bez horní věkové hranice), které ve sledovaném období současně splňovaly dále uvedené tři základní podmínky:

- byly bez práce, to znamená, že v referenčním týdnu neodpracovaly ani jednu hodinu za plat či odměnu ani neměly práci, ve které by byly dočasně nepřítomny,
- hledaly aktivně práci. Formou aktivního hledání práce se rozumí hledání práce prostřednictvím úřadu práce nebo soukromé zprostředkovatelny práce, dále hledání práce přímo v podnicích, využívání inzerce, podnikání kroků pro založení vlastní firmy, podání žádosti o pracovní povolení a licence nebo aktivní hledání zaměstnání jakýmkoliv jiným způsobem,
- byly připraveny k nástupu do práce, tj., během referenčního období byly k dispozici okamžitě nebo nejpozději do 14 dnů. Kromě těchto osob jsou podle definice Eurostatu klasifikovány jako nezaměstnaní i osoby, které práci nehledají, protože ji již našly, ale nástup je stanoven na pozdější dobu (nejpozději do tří měsíců).

Pokud osoby nesplňují alespoň jednu ze tří uvedených podmínek, jsou klasifikovány buď jako zaměstnané, nebo ekonomicky neaktivní podle dalších konkrétních charakteristik.

Obecná míra nezaměstnanosti (ILO) je ukazatel získaný z výsledků VŠPS podle mezinárodních definic a doporučení. Jedná se o podíl nezaměstnaných na pracovní síle.

Za **dlouhodobě nezaměstnané** jsou považovány osoby, které byly v referenčním týdnu nezaměstnané déle než jeden rok.

Míra dlouhodobé nezaměstnanosti vyjadřuje podíl dlouhodobě nezaměstnaných na součtu osob zaměstnaných a dlouhodobě nezaměstnaných.

Míra zaměstnanosti je vyjádřena podílem zaměstnaných na počtu všech osob ve věku patnáct a více let.

Míra ekonomické aktivity je konstruována podle metodiky ILO a Eurostatu, tj. jako podíl celkové pracovní síly na celkovém počtu osob v produktivním věku, tedy ve stáří patnáct a více let.

Rozlišení oblastí na **město** a **venkov** bylo provedeno na základě počtu trvale obydlených bytů v obci. Obce s počtem trvale obydlených bytů vyšším než 800 jsou považovány za město.

Údaje v tabulkách č. 4-35 až 4-36 jsou z datového výstupu ČSÚ Struktura mezd zaměstnanců v roce 2017 (kód 110026-18), který vychází z Informačního systému o průměrném výděлку, zajištěného Ministerstvem práce a sociálních věcí a Informačního systému o platu, jenž má na starost Ministerstvo financí.

Od roku 2011 výsledky výběrově pokrývají celou zaměstnaneckou populaci v ČR, neboť jsou nově zahrnuti dříve nesledovaní zaměstnanci z podniků s méně než 10 zaměstnanci a také zaměstnanci neziskových institucí a podnikatelů-fyzických osob. Tato změna znamená zvýšení reprezentativnosti statistických údajů. Výsledky předchozích let nebyly dopočtené na celé hospodářství, zejména nepokrývaly podniky s méně než 10 zaměstnanci, a tudíž výsledky nejsou v časové řadě zcela srovnatelné. Údaje za rok 2010 byly přepočteny podle nové metodiky.

V roce 2016 byla provedena mimořádná revize výsledků za referenční roky 2012 až 2014, jejímž důvodem byla obměna modelovaných dat mikrosubjektů mzdové sféry z roku 2010 novým šetřením za referenční rok 2014 a implementace legislativních změn minimální mzdy u mikrosubjektů.

Mikrosubjekty jsou ekonomické subjekty o velikosti od 1 do 9 zaměstnanců. Mzdové rozdělení mikrosubjektů je výrazně odlišné od mzdového rozdělení ekonomických subjektů o velikosti s 10 a více zaměstnanci a podstatně ovlivňuje především začátek mzdového rozdělení v ČR.

Šetření mikrosubjektů, na rozdíl od standardního šetření subjektů s 10 a více zaměstnanci, se provádí pouze jednou za čtyři roky, proto dochází ke zkreslení výpočetních dat zejména v čase blízkém novému šetření.

Revize také řeší problém legislativních změn v oblasti minimální mzdy u mikrosubjektů tím, že systematicky promítne aktuální legislativní stavy do každého období.

Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce jsou fyzické osoby, které osobně požádají o zprostředkování vhodného zaměstnání krajskou pobočkou úřadu práce, v jejímž obvodu mají trvalé bydliště. Při splnění zákonem stanovených podmínek jsou krajskou pobočkou úřadu práce zařazeny do evidence uchazečů o zaměstnání.

Podíl nezaměstnaných osob vyjadřuje v procentech podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání v evidenci úřadu práce ve věku 15–64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Ministerstvo práce a sociálních věcí začalo tento nový ukazatel měsíčně zveřejňovat od listopadu 2012. Ukazatel nahrazuje doposud zveřejňovanou míru registrované nezaměstnanosti, která poměřuje všechny dosažitelné uchazeče o zaměstnání pouze k ekonomicky aktivním osobám. Od ledna 2013 jsou zveřejňovány údaje pouze podle nového výpočtu.

Údaje o odvětví činnosti jsou členěny podle sekcí Klasifikace ekonomických činností (**CZ-NACE**) platné k 1. 1. 2008. Klasifikace je kompatibilní s mezinárodní klasifikací NACE Rev.2.

Členění podle zaměstnání je zpracováno podle klasifikace **CZ-ISCO** (zavedena s účinností od 1. 1. 2011).

Členské státy EU uplatňují od roku 2014 klasifikaci ISCED 2011 ve vykazování statistik v oblasti vzdělávání. Klasifikace **CZ-ISCED 2011** je česká verze mezinárodního standardu ISCED. Jde o překlad tohoto mezinárodního standardu s tím, že je použita terminologie zavedená a běžně používaná v České

republice. Klasifikace ISCED slouží jako nástroj pro sběr a předkládání statistik v oblasti vzdělávání jak na národní, tak i mezinárodní úrovni.

Postavení v zaměstnání je klasifikováno podle klasifikace ICSE-CZ, která je plně kompatibilní s mezinárodní klasifikací ICSE-93.

Neformální vzdělávání je institucionalizované, záměrné a plánované poskytovatelem vzdělávání a nekončí završením určitého stupně vzdělání. Může však být výstupním certifikátem zakončeno. Oproti formálnímu vzdělávání bývá kratší a co do náplně pružnější.

Údaje o rozsahu **dojížděky do zaměstnání** nelze bezprostředně srovnávat s výsledky sčítání lidu, domů a bytů, protože údaje výběrového šetření pracovních sil se vztahují pouze k osobám obvykle bydlících v bytech a nikoliv v ubytovacích zařízeních.

GPG – Gender Pay Gap je relativní rozdíl průměru či mediánu mzdy mužů a žen (vztážený k mediánu či průměru mzdy mužů). Vyjadřuje se v procentech. Vyšší hodnota tohoto indexu nemusí nutně znamenat existenci diskriminace na trhu práce. Z větší části lze rozdíl vysvětlit působením dalších faktorů s odlišnou strukturou u mužů a žen (kromě vzdělání se jedná např. o odvětví, postavení v zaměstnání, počet odpracovaných hodin, aj.).

Číselné údaje v absolutním vyjádření jsou uváděny v tisících. Rozdíly mezi údajem za celek a součtem dílčích údajů v přílohových tabulkách vyplývají ze skutečnosti, že úhrn není součtem zaokrouhlených dílčích údajů, ale zaokrouhleným celkovým údajem. Absolutní i relativní údaje ve všech textových a přílohových tabulkách a v textu jsou vypočítány z nezaokrouhlených čísel.

Údaje "nezjištěno" v jednotlivých tabulkách zahrnují odmítnuté odpovědi, odpověď "nevím", resp. jiný případ nezjištěné odpovědi respondenta.

Při práci s tabulkami je třeba mít stále na zřeteli, že údaje jsou zjišťovány výběrovými metodami, a proto jejich přesnost klesá se snižující se velikostí vzorku.

Poznámka: V publikacích vycházejících z výsledků VŠPS (Trh práce, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil – čtvrtletní údaje, roční průměry) jsou uváděné údaje podrobněji strukturované z hlediska věku, vzdělání, regionů apod. Tyto publikace naleznete na stránkách ČSÚ na Internetu:

<https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost-nezamestnanost>.